

Bladgroen

is een uitgave van de

Milieuvereniging Land van Cuijk

Bladgroen met o.a.:

De Cinquant in Haps

De Staat gedaagd

De omgevingsvisie

Winter

*Milieuvereniging Land van Cuijk ...
 bezig voor een beter milieu*

INHOUD

- 3** Voorwoord
- 4-6** De Nederlandse staat met succes gedaagd
- 6-7** De ravage na Remkes
- 8** Column - Ethisch verantwoord bankieren
- 9-10** De olifant in de stal
- 11** En gij geleuft dè?
- 12** Column - IJsbeer
- 13-15** Wereldverbeteraars
- 15** Charmeoffensief / geen charmeoffensief
- 16** Cognitieve dissonantie of de ongemakkelijke waarheid
- 17-19** Kort door de bocht
- 20** Zoönosen
- 21** Regionaal - nationaal - internationaal - mondiaal
- 22-23** Boekbespreking (2)

COLOFON

***BLADgroen** is het verenigingsblad van de Milieuvereniging Land van Cuijk. Het informeert leden en anderen over natuur en milieu in de ruimste zin. Het verschijnt in een oplage van circa 250 stuks.*

Redactie BLADgroen:

bladgroen@mlvc.nl
Wygard Braspenning
Jan Reijnen.

BLADgroen verschijnt in principe drie maal per jaar. Copy dient verband te houden met 'natuur en milieu in de ruimste zin des woords' in het Land van Cuijk. Iedereen kan artikelen schrijven, de redactie bepaalt of deze in overeenstemming zijn met het huishoudelijk reglement van BLADgroen. Overname van tekst met bronvermelding is toegestaan.

Opmaak en druk : dot-Kom Design

Dagelijks bestuur:

Theo Wijnhoven, voorzitter
Jan Reijnen, secretaris
Harrie van de Wetering,
penningmeester ledenadministratie

Secretariaat MLvC:

Beerseweg 10, 5451 NS Mill.
Tel. (0485) 45 10 71
secretariaat@mlvc.nl

Banknr: NL85 TRIO 0197 9101 30

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap bedraagt minimaal € 17,50 per jaar voor leden-abonnees. Voor elk volgend lid uit het gezin of andere levensvorm geldt een bedrag van € 2,50 per jaar. Het lidmaatschap kan ieder moment ingaan. De contributie wordt geheven vanaf de maand waarin men lid is geworden en is evenredig aan het aantal maanden van het jaar waarin men lid is geworden. Het lidmaatschap wordt automatisch voor een jaar verlengd, tenzij uiterlijk 30 november van het lopende jaar bericht van opzegging is ontvangen. Donateurs m/v, die minimaal € 17,50 betalen ontvangen ook BLADgroen. Aanmelders kan bij het secretariaat.

De MLvC is aangesloten bij de Brabantse Milieu-Federatie (BMF) te Tilburg.

Voorwoord

In deze editie van Bladgroen gaan we in op een aantal actuele zaken. De Nederlandse Staat is succesvol gedaagd in een zaak die burgers tegen de stankoverlast van naburige bedrijven hebben aangespannen. Het 'stikstof-rapport' van Johan Remkes wordt in een blog van advocaat Valentijn Wösten kritisch besproken, en de rol van de Rabobank wordt kritisch belicht in een artikel dat we mochten overnemen uit de 'krant van de aarde'.

De Omgevingswet, waarvan de invoering weer eens is uitgesteld, moet leiden tot omgevingsvisies. We hebben als vereniging een aantal avonden georganiseerd om tot een gedegen visie te komen, die we volgend jaar aan het gemeentebestuur willen aanbieden. In een artikel in deze uitgave wordt geschetst hoe we dat denken te gaan doen. We hebben de eigenaars van Cinquant in Haps geïnterviewd, een verslag hiervan staat in dit blad.

Uiteraard ontbreekt de column van de voorzitter niet; er staat zelfs nog een tweede column in dit blad. Daarnaast nog artikelen over cognitieve dissonantie, zoönosen, ethisch bankieren, de vraag hoe regionaal we moeten zijn en een boekbespreking.

Veel leesplezier gewenst.

Foto: De boomklever aan de vetbollen

De Nederlandse Staat met succes gedaagd

Het is al weer ruim 5 jaar geleden dat de radiowagen van de NOS voorreed om mij te bevragen over een juridische actie van een aantal burgers tegen de Nederlandse Staat. Het is onderdeel van een gevecht tegen de stank uit de veehouderij die al decennia duurt. En het gevecht levert uiteindelijk een eerste overwinning op. Het Brabants BurgerPlatform¹ had een organiserende en coördinerende functie hierin.

Bestuursrecht en civiel recht

Een bijna eindeloze rij van burgers probeerde zich jarenlang te verdedigen tegen de stank door vergunningen aan te vechten. Dat eindigde dan vaak bij de Raad van State. De burgers klaagden dan over stank. Het eindoordeel was dan vaak: het stinkt, maar dat mag. Dat voelde aan als onrechtvaardig. Probleem was dat die procedures altijd plaats vonden binnen het bestuursrecht. Het bestuursrecht regelt de verhouding tussen de overheid en de burger. Er wordt wel eens cynisch gezegd: "de overheid beschermt zich via het bestuursrecht tegen die burger". De bestuursrechtelijke weg leek dus een doodlopende weg. Maar je kunt ook naar de burgerrechter stappen. In het zgn. civiele recht is iedereen gelijk. Er is geen hiërarchie. En voor de burgerrechter werd geklaagd en verteld dat de door de Nederlandse overheid gestelde normen in de Wet Geurhinder Veehouderij (WGV) veel te soepel waren.

Er zat ook een risico aan deze dure procedure. Er is een soort ongeschreven regel dat "het bestuursrecht moet zijn uitgeput, voordat je naar de civiele rechter mag gaan". Maar die hobbel is genomen, nu de burgerrechter een aantal burgers die zwaar in de stank zitten, in het gelijk heeft gesteld.

Wat zegt de rechter?²

De rechtbank heeft onze eerste en belangrijkste vordering jegens 8 van de 16 eisende burgers toegewezen. De rechtbank valt terug op artikel 8 van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (EVRM). Wat houdt artikel 8 EVRM in?

Dit artikel garandeert het recht van een ieder op eerbiediging van zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn briefwisseling. En artikel 8 is via de Grondwet voor eenieder bindend. De rechtbank heeft gezegd dat de Staat onrechtmatig handelt jegens hen doordat de bescherming tegen geurhinder die de Wet geurhinder en veehouderij (Wgv) hen biedt in het licht van artikel 8 EVRM tekortschiet, respectievelijk heeft tekortgeschoten en ten aanzien van hen geen redelijke en passende maatregelen zijn genomen. De Staat is veroordeeld om de schade die deze eisers daardoor hebben geleden te vergoeden. De hoogte van deze schade moet nog worden bepaald in een aparte schadestaatprocedure. Die schade is zowel materieel (betaalde woonlasten die hun doel hebben gemist) als immaterieel (gederfd woongenot). De helft

¹ <https://www.brabantsburgerplatform.nl/>

² <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBDHA:2022:9119>

van de burgers kreeg gelijk omdat zij in een ernstig overbelaste stanksituatie zaten, nl. boven de 19.4 Ou/m³. De rechter stelt met zoveel woorden dat hij niet op de stoel van de politiek is gaan zitten, omdat de overheid zelf heeft aangegeven dat deze norm veel te hoog is.

De tweede vordering is afgewezen. Deze hield in dat de Staat zou worden veroordeeld tot het treffen van zodanige maatregelen dat de eisers zouden worden gevrijwaard tegen een hogere geurbelasting dan 5 odeur. De rechtbank heeft in paragraaf 4.12 van het vonnis overwogen dat de 5 odeur in de Herziene nota stankbeleid (die voor de industrie geldt) als referentiepunt kan dienen voor de normstelling, maar dat het te ver gaat om de Staat nu te veroordelen tot het instellen van deze norm. Dat zou neerkomen op een bevel tot concrete wetgeving en zo'n bevel mag de rechter de Staat niet geven.

Belangrijk is dat artikel 8 van het EVRM nu concreet in de beoordeling van geurhinderzaken is geïntroduceerd.

En hoe nu verder?

Nu de hobbel van het bestuursrecht naar civiel recht is genomen komen we op onontgonnen terrein. Komende tijd zal het gesprek aangegaan worden met de Staatssecretaris via de landsadvocaat. Wat gaat Vadertje Staat doen? We doen dit onder begeleiding van Noud Verbeek, de advocaat uit Groningen die dit prachtige resultaat heeft bereikt. Wil de Staat schikken? En wil de Staat ook iets betekenen voor mensen, die onder de 19.4 Ou/m³ vallen? Zou 5 Ou/ m³ de norm kunnen worden?

Of gaat de overheid in hoger beroep? Of gaan wij in hoger beroep?

Interessant is dat deze uitspraak past in een reeks van uitspraken van de rechtbank in Den Haag, waarvan de Urgenda-zaak de meest in het oog springende is. Het gaat telkens om artikel 8 EVRM, en deze zaak is ook in hoger beroep overeind gebleven.

Landelijke politiek

Ook in de landelijke politiek is de stank vanuit de veehouderij een thema geworden. Op 2 november mocht ik aanschuiven bij het Rondetafelgesprek³ van de commissie van de Tweede Kamer die er over gaat. Op 10 november heeft de Kamer er over gedebatteerd.

De gemeente Land van Cuijk

Als ik bestuurder was in het Land van Cuijk zou ik me zorgen maken. Omdat artikel 8 EVRM voor eenieder verbindend is, is dat dus ook het geval voor ons eigen gemeentebestuur. En de 5 gemeenten hadden destijds de

mogelijkheid om via een zogenaamde geurverordening de normen naar beneden bij te stellen. Onder druk van de agro-lobby is dat veelal niet gebeurd. Als er nu burgers zijn die meer dan 19.4 Ou/ m³ op hun dak krijgen en via een kort geding naar de burgerrechter stappen, is er een grote kans dat zij de gemeente schadeplichtig kunnen stellen. Onder verwijzing naar de uitspraak.

Foto: Noud Verbeek

Ook zal dit zijn gevolgen moeten hebben voor de omgevingsvisie en het uiteindelijk omgevingsplan dat de gemeente gaat maken. Helemaal spannend wordt het als uiteindelijk er een norm uit rolt van 5 Ou/ m³. Boud gesteld: moet de gemeente in de begroting van 2024 rekening houden met een reeks aan schadeclaims?

Het zou toch te gek zijn als de OZB omhoog moet, omdat de voormalige gemeenten te soepel zijn geweest in de stankregeling. Dan mag de burger dus zijn eigen lucht terugkopen.....

3 <https://www.brabantsburgerplatform.nl/politiek/rondetafelgesprek-tweede-kamer-geurproblematiek/>

Het kan ook anders

Per 23 april 2021 is een experimenteerbepaling opgenomen in de Crisis- en herstelwet die het voor lokale overheden mogelijk maakt in te grijpen in overbelaste geurbelastingsituaties binnen de provincies Gelderland, Limburg en Noord-Brabant. Op grond van deze bepaling kan een bestaande omgevingsvergunning worden ingetrokken wanneer sprake is van onaanvaardbare geurhinder. Dus als je kiest voor pappen en nathouden, dan gaat dat ons mogelijk veel geld kosten. Of je gebruikt de wettelijke mogelijkheden om in te grijpen. Het is maar net wat je wilt.

Geert Verstegen

Voorzitter Brabants BurgerPlatform

Staatssecretaris Heijnen heeft degenen die deze zaak hebben aangespannen uitgenodigd voor een gesprek op 8 december 2022. Ze heeft er een uur voor uit getrokken. Daarbij zullen naast advocaat Nout Verbeek en Geert Verstegen ook nog een paar stankgehinderden aanwezig zijn. Deze uitgave van Bladgroen was vóór die datum al naar de opmaakster en drukker, dus van de uitkomst van dat gesprek kan pas in een

De ravage na Remkes

Valentijn Wösten is een advocaat die een eigen juridisch kantoor heeft: Wösten – juridisch advies. Hij is vooral bezig met zaken die te maken hebben met de milieu-problematiek. Hij is/was adviseur bij het door het Brabants Burgerplatform opgezet proces 'De Staat gedaagd'. Daarbij gaat het over de problematiek van mensen die in de stank zitten van de veehouderij. Gesteld wordt dat de Staat zijn taak om voor een gezonde leefomgeving te zorgen onvoldoende nakomt. De Staat is inmiddels veroordeeld maar zal wel in beroep gaan.

Op zijn website w-ja.nl publiceert hij van tijd tot tijd een blog. Op 16 oktober schreef hij onderstaand betoog dat sommige van u wellicht gelezen hebben. Maar wij denken dat er heel wat mensen het niet gelezen hebben en dat het daarom voldoende interessant is om in Bladgroen onder de aandacht te brengen.

De datum van het verschijnen van het blog is ruim twee maanden voor deze Bladgroen. Wij zijn bij voorbaat bang dat de inhoud van het betoog van Valentijn nog niets aan waarde heeft verloren.

Stikstof heeft niets te maken met een tweedeling tussen stad en platteland. Toch wordt dit nu als politiek alibi opgevoerd om aan de noodrem te trekken. We lijken weer helemaal terug bij af.

6

Voor mijn inhoudelijke reactie op het Remkes rapport, zie De Heilige Remkes. Al zou het niet serieus

terzake mogen doen wat hij schrijft. Uiteindelijk is enkel van belang dat kabinet en Tweede Kamer koersvast en doelgericht optreden. Niet Remkes maar het kabinet regeert ons land.

In een breed koor wordt nu Remkes nagezegd dat boeren onvoldoende waardering krijgen en dat er een kloof tussen stad en platteland zou bestaan. Waar komt dit nu weer vandaan? Boeren kunnen met tractoren wegen blokkeren. Mensen kunnen vreselijk boos zijn op de overheid. En ja, stadsbewoners en plattelanders kunnen wederzijds een vertekend beeld van elkaar hebben. Maar dat verandert niets aan de natuurschade door stikstof, en de al veertig jaar oude gedeelde verantwoordelijkheid om die te reduceren. En, is het heus waar dat boeren slechter worden gewaardeerd dan bakkers, onderwijzers en agenten? Daarbij komt: ik heb nog niemand – maar dan ook niemand – overtuigend horen uitleggen dat veestapelkrimp op landelijk niveau in combinatie met extensivering enkel slecht is voor de veeboeren. Dat dit wordt gezegd en eindeloos nagezegd betekent niet dat het ook waar is.

Het kan niet vaak genoeg herhaald worden: stikstof is hoofdzakelijk een veehouderijprobleem. Ruim 60% van de Nederlandse stikstofemissies wordt veroorzaakt door veehouderij. En dat is makkelijk te begrijpen met de wetenschap dat Nederland een veedichtheid heeft die zijn gelijke niet kent in Europa en ver daar buiten.

Met extensivering en krimp van de veestapel zal er meer werk komen voor boeren, kan een betere prijs voor hun werk worden gevraagd en zullen mindere milieuregels nodig zijn. Boeren moeten de strijd aan gaan met hun afnemers in plaats van de overheid. Agrariërs zijn vrije ondernemers, we leven niet in een staatsgestuurde economie. Met een veestapelkrimp zullen vooral de multinationals als Friesland Campina (zuivel), De Heus (veevoer) en Vion (slachterij) moeten inleveren. In werkelijkheid zitten vooral deze bedrijven achter het boerenoproer. De anti-Nederlandse vlaggenactie is betaald door agro-multinationals. Welke nieuwe argumenten heeft het boerenoproer en het Remkes-rapport nu opgeleverd? Ik kan u met de beste wil van de wereld niets noemen. Het stikstofkaartje van Van der Wal komt bij Remkes weer terug in de variant van een vierkleurenkaartje. Rond de deadline van 2030 en de KD-waarde is enkel mist gestrooid. En niemand heeft serieus kunnen uitleggen dat van technische innovatie nog wonderen mogen worden verwacht. Over veevoerbeleid, zie opnieuw mijn verhaal De Heilige Remkes. En dat de koning zich heeft laten strikken om naar een Lely (tover) stalvloer te komen kijken maakt het niet minder een tovervloer.

Wegblokkades en het Remkes rapport hebben niets gewijzigd aan het ontbreken van een serieus alternatief voor een landelijke veestapelkrimp. En toch wordt nu door de politiek aan de noodrem getrokken. Het rapport van Remkes wordt breed omarmd en nu dreigen weer nieuw gespreksessies te worden gestart in een poging om tot een landbouwakkoord te komen. Blijven praten is altijd prima. Maar de feiten zijn ongewijzigd. Wat rechtvaardigt dan nog die ruk aan de noodrem? De weerstand zal niet minder worden. En, heeft de natuur ook nog wat in te brengen?

De grote natuurorganisaties reageerden gematigd positief op het Remkes-rapport. Verbaast dat nog? De grote natuurorganisaties reageren altijd gematigd positief, vermoedelijk zelfs ook als alle natuur verdwenen zou zijn. Nederlandse natuurorganisaties durven niks.

Heeft u wel eens Kalkarme Grijze Duinen en de Grauwe Kiekendief op het Haagse Malieveld zien demonstreren of wegen zien blokkeren? Zonder gekheid: van de natuurorganisaties met in totaal ca. 2 miljoen leden hoor je weinig meer dan wat gemompel. Dat stikstof toch op de politieke agenda staat is uitsluitend de verdienste van ecologische wetenschap en rechtspraak. Wat ook niet helpt is het aantreden van een nieuwe LNV-minister: Piet Adema. Van stikstof weet hij weinig. Hij springt nu in het leuke bootje dat Remkes het water op heeft geduwd. Vermoedelijk zal hij vanaf punt nul nieuwe gesprekken willen starten met de agro-sector. De voorlopige indruk is dat we met dhr. Adema een variant hebben gekregen op voormalig LNV-minister Schouten. En dat is geen goed nieuws. Ondertussen hebben de Tweede Kamerleden bij hun ondervraging van Remkes op 12 oktober alle denkbare en ondenkbare onzekerheden in de politieke arena gegooid. Wat hierbij vooral opviel: het was totaal onduidelijk wie bij de oppositie en wie bij de coalitie hoort. Alsof er nooit een coalitieakkoord op dit punt is gesloten. De balans opmakend lijken weer nieuwe gesprekken met de agrosector te zullen worden gestart waarbij natuurorganisaties politiek irrelevant zijn. Weer opnieuw zal een stormloop worden ondernomen op de wetenschappelijke basis van het stikstofbeleid. Opnieuw dreigt geweldig veel belastinggeld te worden verspild aan onrealistische verwachtingen van 'innovatieve technieken'. En ondertussen wordt de krimp van de veestapel uitgesteld, zoals die al veertig jaar wordt uitgesteld. Als Remkes werkelijk wijs was geweest dan had hij deze risico's herkend. Hij heeft het door zijn vingers laten glippen door een rapport af te leveren met voor elk wat wils. Elke hond is nu met een stukje van de kluiif weggelopen en zal daarop in een hoekje gaan zitten knagen. Het ziet er sterk naar uit dat we weer terug zijn bij af. Ik kan enkel hopen ongelijk te hebben.

Wordt vervolgd, inmiddels al meer dan veertig jaar.

COLUMN:

Ethisch verantwoord bankieren

Door Wygard Braspenning

Ik geloof niet dat preken enig effect heeft. Ik ga dat dus ook niet doen. Vanuit het besef dat ieder mens zijn/haar eigen beslissingen neemt en daar ook de verantwoordelijkheid voor draagt, c.q. wil dragen. En vanuit dat besef kan ik gerust mijn opvattingen ventileren. En kunt u deze gerust naast u neerleggen.

In ons land worden problemen opgeknipt in kleine, 'behapbare' deeltjes. Zo hebben we een stikstofcrisis, een biodiversiteitscrisis, een klimaatcrisis, de watercrisis, de bodemcrisis, de mestfraude, de bermfraude, de varkenspest, de gekkekoenenziekte, de vogelgriep en ga zo maar door. Dat maakt het de 'boven ons gestelden' (met dank aan Sheila Sitalsing) mogelijk om 'deeloplossingen' en geitenpaadjes te bedenken. 'Deeloplossingen' tussen aanhalingstekens inderdaad, want vaak zijn het niet meer dan vormen van uitstel. Ook wel derogatie genoemd. In essentie gaat het om één en hetzelfde probleem, terug te voeren op de volgende vragen: wat voor wereld willen wij eigenlijk nalaten aan toekomstige generaties? Een waarin welvaart volautomatisch voorrang heeft op welzijn en groei q.q. economische groei betekent? Waarin welzijn alleen meetelt als het onze welvaart op geen enkele manier schade toebrengt? Voorbeeld: rust en ruimte zijn belangrijk voor onze regio (middel) om de groei van toerisme (doel: verhoging welvaart) te bevorderen. En dan propageren dat ieder dorp zijn eigen randweg moet krijgen? Hoezo rust en ruimte? Hoezo is de belangrijkste taak van de politiek om keuzes te maken? Op die manier gaat het openbaar bestuur nou juist deze fundamentele keuzes uit de weg¹.

In wezen draait het bij al die deelproblemen om een ethische of morele kwestie. Wat hebben wij er voor over om een leefbare wereld na te laten? Wat mag het kosten? Materieel alsook immaterieel. Want dat welvaart en welzijn niet zomaar, zonder slag of stoot, samengaan lijkt me intussen toch wel duidelijk. Nu is vrijwel iedereen er inmiddels wel van overtuigd geraakt dat uitstel van ingrijpende maatregelen op termijn veel en veel duurder uitpakt dan nu zo snel mogelijk en nu het nog kan, de klimaatopwarming echt aan te pakken, vanuit een integrale en lange termijnvisie. Misschien wordt dat wel onze redding: economische overwegingen wegen immers vaak zwaarder door dan ethische of morele afwegingen.

Er zijn grenzen, niet alleen aan de groei

Maar er zijn grenzen, niet alleen aan de groei. Het gaat er bij mij niet in dat mensen die zich al tijden lang verzetten tegen de megastallen en tegen de intensieve veehouderij tegelijkertijd hun bankzaken nog via de Rabobank, een van de drijvende krachten achter de intensivering, regelen. Omdat overstappen naar een echt duurzame bank zo lastig is? Dat lijkt mij onzin. Er is een overstapservice, 13 maanden lang, en het 'kostte' mij zo'n twintig jaar geleden, gemiddeld een of twee telefoontjes per maand om mijn nieuwe bankrekening door te geven aan de betreffende bedrijven of instanties die nog niet op de hoogte waren van de overstap. Achteraf bezien een fluitje van een cent. Wat mag het 'kosten'? Bovendien, het gaat niet **alleen** over duurzaamheid in ecologische zin. Ik kan het me niet voorstellen dat iemand zich bekommert om de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen, maar die bekommernis beperkt tot alleen maar milieu en ecologie. En de ogen sluit voor alle andere misstanden. Als je je spaargeld en/of beleggingen via de 'normale' banken regelt, dan zit het er dik in dat jouw geld ook geïnvesteerd wordt in zaken die met wapenhandel, kinderarbeid, schending van mensenrechten, uitbuiting van werknemers, verdere intensivering van de landbouw, enz. enz. te maken hebben, direct of zijdelings.

De twee bekendste 'duurzame' banken in ons land, Triodos en ASN Bank, garanderen dat jouw geld ten goede komt aan de bescherming van de natuur, het bevorderen van de biodiversiteit en het respecteren van mensenrechten (waaronder de arbeidsomstandigheden). Die garantie valt te controleren omdat ze verantwoording afleggen over hun investeringsbeleid in hun jaarverslagen en nieuwsbrieven. Daar zijn ze open en eerlijk ('transparant') in. En de spaarrentes en beleggingsresultaten doen niet onder voor die van de 'normale' banken. Wat let je?

1 Over het belang van een integraal en op visie gestoeld beleid: https://www.groene.nl/artikel/keer-het-eens-om-naar-een-nieuwe-bestuurscultuur-2?utm_source=De+Groene+Amsterdammer&utm_campaign=d726f4b81a-Dagelijks-2022-09-19&utm_medium=email&utm_term=0_853cea572a-d726f4b81a-70664685

De olifant in de stal

Tekst: Ronald van Marlen | Beeld: Bigstock

Boeren zijn boos. En als boeren boos zijn, pakken ze de trekker en gaan ze ergens heenrijden. Meestal naar Den Haag en dan gaan ze snelwegen blokkeren en recent ook mensen bedreigen, af en toe een blokkade bij een retailer, vlaggen omkeren en asbest gooien op de snelweg. Liefst in de bocht, zodat een willoze burger zich daar dood op mag rijden. De boer ontspoort daarmee in een wat ongerichte woede-uitbarsting. De woede is begrijpelijk en verdient een luisterend oor.

Rijden in de verkeerde richting Ik wil in dit artikel duidelijk maken dat de boeren met hun trekkers naar de verkeerde adressen rijden. Natuurlijk is de politiek uiteindelijk beleidsbepalend en aansprakelijk voor de parlementaire besluitvorming van de afgelopen decennia. De boer is van maatregel naar maatregel gedwongen, zonder een visie voor een toekomst. Maar de financier van deze puinhoop, de Rabobank, en de input-leveranciers van kunstmest, landbouwgif, landbouwmachines en zaden komen er wonderwel zonder kleerscheuren vanaf tot nu toe. Terwijl juist zij op de achtergrond dit systeem hebben geconstrueerd, gefinancierd en aan de boer hebben verkocht. De boer is daarbinnen het businessmodel geworden, daar waar zij dachten een businessmodel te gaan krijgen... Genaaid door de agro-industrie en mogelijk gemaakt door onze coöperatieve Rabobank. De Rabobank is wereldwijd een sterke food-agribank; zij financieren de landbouw en voedselvoorziening voor in totaal bijna 100 miljard euro. In Nederland financiert de Rabobank 80 % van alle landbouwbedrijven. Van de ruim 30 miljard euro gaat

er 1 miljard euro naar de biologische landbouw.

Groen of pikzwart? Rabobank praat al heel wat jaren groen. We struikelen eindeloos over de duurzaamheid-marketing en lijvige rapporten, transitie bladibla naar een 'duurzamere landbouw'. Maar kijken we vervolgens naar de feiten van diezelfde Rabobank dan ziet dat er heel anders uit. Jaarlijks kun je in de Rabo Loan Portfolio zien waar Rabobank zijn geld heen stuurt. Dat kun je, na wat graafwerk, vinden in de Annexen van haar jaarrekening. En wat blijkt? De Rabobank financiert nog steeds blindelings de productie van kunstmest en landbouwgif! In 2021 werd het boekjaar afgesloten met een duizelingwekkend bedrag van 2 MILJARD euro. De Rabobank vertelt daarmee niet de waarheid; ze praten groen maar financieren ondertussen pikzwart. Het volgende dat opvalt is de 'meestribbel'-houding bij het financieren van biologisch boeren. Iedere keer weer blijven ze duidelijk maken dat ze geen heil zien in biologische landbouw; er is geen solide businessmodel op te maken en de markt pakt het niet op. Dus eerst maar werken aan de 'vraagkant' en de consument. Doorschuiven heet dat. Biologische boeren worden daarmee geremd in de noodzakelijke omschakeling naar biologisch. De EU heeft er ambitieuzer op ingezet; die stellen dat in 2030 minimaal 25 % van de landbouw biologisch dient te zijn. De Rabobank houdt met haar gangbare financiering de wereld weg van een noodzakelijke verduurzaming en is daarmee een van de grootste professionele vertragers binnen de landbouwtransitie.

Wurggreep Dan nu naar de erfbetreders van de agro-industrie: de input-leveranciers van landbouwgif (Bayer en Syngenta), kunstmest (Yara), veevoer (For Farmers), zaden (Monsanto) en landbouwmachines (John Deere). Er is veel onderzoek gedaan naar

de consolidatie binnen de food- en agri-wereld. Het is schrikbarend om te zien hoeveel in handen is van een paar bedrijven. In alle takken van de landbouw zijn er maar een paar spelers die de dienst uitmaken. Het is een wurggreep waar de boeren niet of nauwelijks uit weg kunnen komen. Zij zijn de uiteindelijke belanghebbenden van het landbouwsysteem waar we nu inzitten. De boer is de uitvoerder geworden van hun belangen. En deze geclusterde machtsstructuren hebben een lobbyleger dat constant aanwezig is in Brussel om haar belangen veilig te stellen.

Het zijn ook deze agri corporates die ons allemaal het sprookje vertellen dat je de wereld niet kunt voeden als je geen kunstmest en landbouwgif gebruikt. Het zijn deze bedrijven die ons iedere keer weer voorspiegelen dat er weer een nieuwe baanbrekende technologie zal komen die ons eruit gaat helpen... En zo gaat het maar door. Daar kun je als kleine biologische sector ook niet tegenop. De enige die daar wat aan kunnen doen zijn regeringen die ze met wetgeving aan banden zouden kunnen leggen.

De boer zit hiermee volkomen klem: die heeft zijn autonomie ingeleverd aan de input- leveranciers, hangt aan het financieringsinfuus van de Rabobank en wordt door de samenleving aangesproken als vervuiler van bodem, lucht en water. Dat is natuurlijk een weinig te benijden positie.

Het rapport in de la We hadden allemaal beter kunnen weten als we in 2017 gelezen hadden wat de General Assembly van de UN schreef over de gangbare intensieve landbouw, gebaseerd op het gebruik van gif. Met instemming van alle leden verschijnt er een paper waarin zij stellen dat het verhaal dat we alleen de wereld kunnen voeden met een landbouw gebaseerd op pesticiden een 'gevaarlijke en misleidende' claim is. Er is voedsel genoeg in de wereld, zegt de onderzoekscommissie van de UN, het probleem is niet het volume, het probleem is de verdeling. Wij eten te veel en anderen die het nodig hebben, missen

de toegang. De UN-commissie stelt dat we moeten inzetten op agro-ecologie en biologische landbouw; dat zijn de landbouw- en voedselsystemen van de toekomst.

Dit rapport had natuurlijk moeten inslaan als een bom. Maar zo geschiedde als met veel rapporten: ook dit verdween in de la. Een rapport zelf verandert namelijk niks; er verandert pas iets als je er wat mee gaat doen.

In 2019 was het de CEO van Danone die de wereld aansprak op de Climate Summit in Madrid met de boodschap dat hij zich realiseerde dat hun bestaande landbouwsysteem kapot was. 'We are killing the cycle of life'. Hij verdwijnt 6 maanden later via de achterdeur, omdat zijn groene vingers de aandeelhouder wel erg veel geld op korte termijn gingen kosten.

Belangen en vrijheid

De boer zit dus vast in een systeem dat niet door hem bedacht is. Een systeem waarin een paar spelers enorme belangen hebben en het loslaten van dat systeem een onoverzienbare hoeveelheid geld kan gaan kosten voor hun aandeelhouders. Daarom zullen deze agro corporates alles doen om dit met hun lobbyisten tegen te houden, te vertragen en te saboteren zodat we niet omgaan naar een nieuwe duurzame landbouw. Hun goede bedoelingen en groene praatjes zijn weggelegd bij de marketing en communicatieafdelingen...

De boer verdient zijn vrijheid. Daarom raad ik de boeren aan de agro-industriële machtspelers en de Rabobank niet over het hoofd te zien in dit landbouwdrama. Zij verdienen te horen te krijgen hoe boeren erin zijn geluisd voor de belangen van een paar... Zij zijn de olifant in de kamer in deze onvermijdelijke transitie naar een nieuw perspectief. Zij zullen verantwoordelijk moeten worden gehouden voor hun rol in de constructie van deze puinhoop en niet onzichtbaar op de achtergrond een toeschouwer kunnen blijven.

De toespraak van Ronald van Marlen op de aandeelhoudersbijeenkomst van de Rabobank:

<https://www.youtube.com/watch?v=e-8ga8BbU-Y&t=25s>
(dit artikel is een overname uit 'De krant van de aarde', met toestemming. www.krantvandeearde.nl)

En gij geleuft dè?

Voor een zorgvuldige invoering van de **Omgevingswet (OW)** is meer tijd nodig om te oefenen, te testen en te zorgen voor extra ondersteuning bij bevoegde gezagen. Daarom opteren minister De Jonge (Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening), provincies, gemeenten en waterschappen voor een beperkt uitstel van de ingangsdatum. Dat wordt 1 juli 2023, in plaats van 1 januari 2023.”¹

Dat het huwelijk tussen de Overheid en het ICT-gebeuren geen gelukkig huwelijk is dat is niet eens een publiek geheim meer. En nu onze overheid 26 wetten, een heleboel Algemene Maatregelen van Bestuur en ministeriële regelingen wil samenvatten in één wet (...), dan begint het te roken en met name op het laagste niveau. Bijvoorbeeld daar waar op een uniforme manier vergunningen moeten worden verleend. Ondanks signalen van de gemeenten, die alles over de schutting gegooid krijgen, dat het niet haalbaar was, hield minister de Jonge tot op het laatst vol dat 1 januari 2023 haalbaar was. Dus niet. En ik voorspel dat het ook in 2023 niet geregeld zal zijn. We zullen zien.

Een belangrijk onderdeel in die OW is de participatie. Burgers mogen meer meepraten. Alleen mag de gemeente aangeven hoe ze die participatie vorm gaan geven. Wordt het geeltjes plakken met een aantal burgers op een bord rond een thema, en wordt er dan een duur bureau ingehuurd om dat uit te typen en is een mooi rapport het eindresultaat of ..... kan het beter? Zou onze gemeente Land van Cuijk het lef hebben om burgers meer verantwoordelijkheid te geven en eventueel budget om een plan uit te

werken? In aanloop naar die OW had de MLvC het devies: inspraak zonder inzicht leidt tot uitspraken zonder uitzicht. Dus is er een serie van vijf bijeenkomsten geweest (zie: <https://www.mlvc.nl/omgevingswet>) rond diverse thema's.

En nu wordt het spannend. We willen een omgevingsvisie aanbieden aan het gemeentebestuur. Die visie komt er vanuit de Milieuvereniging. Dat is nog een fikse klus. Maar we hebben die avonden met de burgers natuurlijk niet voor niks gehad. Op de een of andere manier zal dat ook een plek krijgen bij het werk dat voor ons ligt. Wellicht als bijlage. Naar de vorm zoeken we nog, maar het College van het Land van Cuijk zal van ons horen. Met dat laatste gaan we nu aan de slag. Bewoners van het Land van Cuijk die onze avonden hebben bezocht, worden weer uitgenodigd. En deze keer om hun stem te laten horen. Spannend, want we zijn benieuwd wat er is gebeurd met de opgedane kennis. Heeft dit tot meer of een ander inzicht geleid?

Geert Verstegen

1 <https://www.bwtinfo.nl/nieuws/2022/10/nvoering-van-de-ow-naar-1-7-2023>

COLUMN: Ijsbeer

Door Theo Wijnhoven

Volgens mij is het een heel menselijke reactie om weg te duiken als er iets bedreigends op je af komt. Soms is dat ook gewoon slim. Mocht ik bijvoorbeeld ooit door een ijsbeer aangevallen worden, dan voel ik me niet sterk genoeg om de aanval te weerstaan. Maar als dat gebeurt, dan vrees ik dat om een hoekje gaan staan zodat ik die ijsbeer niet zie, onvoldoende is. Grote kans dat dat dier die hoek omkomt. Voor alle zekerheid zorg ik er dan ook voor dat ik ver weg blijf bij ijsberen. Dat is vanwege de slinkende populatie aan ijsberen overigens niet zo moeilijk, wegblijven uit arctisch gebied helpt ook.

Wegduiken lijken heel wat mensen te doen naar aanleiding van een aantal belangrijke en bedreigende zaken die vooral dit jaar het nieuws hebben gedomineerd. Wat er allemaal in de wereld aan de hand is, blijkt een voedingsbodem voor polarisatie, informatiebubbels en sektevorming. Sekten zijn er altijd geweest, of je nu dreadlocks of een wilde bos krullen hebt of op een piano gaat liggen, volgelingen zijn er te verwerven door de bedreiging te ontkennen. Die volgelingen blijken dan stevast bereid om ook de portemonnee te trekken zodat de sekte en de grote leider in welstand vooruit kunnen. De geschiedenis leert ook dat het meestal bergafwaarts gaat met een sekte als de grote leider afhaakt. Dat die uiteindelijk afhaakt is zeker, want een mens heeft niet het eeuwige leven. Tot dat moment lijkt de sekte voor veel volgelingen een veilige haven.

Ontkenners van klimaatverandering hebben veel kenmerken van een sekte

Wetenschappelijke rapporten worden standaard in twijfel getrokken. Het fake-nieuws van de eigen informatiebubbel is blijkbaar geloofwaardiger. De inwoners van Pakistan hebben dit jaar weer eens ondervonden dat klimaatverandering echt is, die beer komt de hoek om. Het kan en mag niet anders dan dat onze op fossiele energie gebaseerde samenleving een andere weg vindt, een weg onafhankelijk van fossiele delfstoffen.

Kom ik toch weer op onze boeren uit met mijn gedachten. Zij ervaren veel bedreigingen en dat velen vrezen voor hun inkomsten en voortbestaan van het bedrijf is heel goed te begrijpen. Toch zoekt een deel van de sector de oplossing in wegduiken in innovatie. Een toverwoord voor de oplossing van alle problemen, daar geloven veel boeren in. Geholpen door de financiers en de toeleveranciers en handelaren die hun melk en vlees verwerken, verblijven ze in hun eigen informatiebubbel. Om vervolgens met hun lobby en intimidatie enig succes te lijken hebben met wegduiken. Ze willen er niet aan dat de beer, in de vorm van nieuwe bedreigingen van de veehouderij, toch weer om de hoek komt.

Enige tijd terug was de eerste hamburger van kweekvlees in het nieuws, die kostte meen ik zo iets van 250.000 dollar. Zoals vaak zijn de eerste exemplaren van een nieuw fenomeen erg duur. Maar de kweekvleeshamburger wordt ooit betaalbaar. Ook andere vormen van kweekvlees worden ontwikkeld. Als de smaak goed is en het komt op de markt, ondanks de druk van de veesector op de overheid om het tegen te houden, dan lijkt me dat ik dat vlees liever zou hebben dan het vlees van nu. Dat wordt pas de echte bedreiging van de veehouderij. Niet zozeer dat ik dan die keuze zou maken maar dat gaan velen doen als de betaalbaarheid beter wordt. Daarnaast zal de trend om vegetarisch te eten ook groter worden maar dat zal niet de doorslag geven. De eerste experimenten om van gras melk te maken zonder tussenkomst van een koe, zijn ook al begonnen. Uit haver en soja maken we al melk. Als ik in de foodsector zou willen investeren dan zou ik het in deze ontwikkelingen doen. De termijn om winst te maken is wel wat lang maar de opbrengst staat vast. Als je een manier zoekt om niet voor de beer weg te duiken maar het probleem echt op te lossen, dan is dit een mogelijkheid. Het levert voor ons allen heel veel goede dingen op, de ijsbeer is er volgens mij ook mee gediend.

'Wereldverbeteraars'

Door Wygard Braspenning

Wereldverbeteraars heb je in soorten en maten. Misschien wel net zoveel als er mensen zijn. Maar voor het gemak noem ik drie categorieën die duidelijk van elkaar te onderscheiden zijn. Door het verschil in het volume van het lawaai dat ze maken.

Ten eerste heb je de Bekende Nederlanders (BN-ers) die vaak opduiken als gast in de stortvloed aan praatprogramma's (sorry, talkshows) op de tv. Je kunt bijna niet één goed doel noemen of er is wel een ambassadeur (m/v) voor. Of iemand die een fiets- of wandeltocht organiseert (laat organiseren?) om geld in te zamelen. Hartstikke goed natuurlijk. En hoewel in het algemeen het doel lang niet altijd de middelen rechtvaardigt, past het ons in dit geval om helemaal positief te zijn.

Echter, als ik die mensen hoor en zie praten, dan bekruipt mij altijd het gevoel dat het hen niet alleen om het goede doel op zich gaat, maar ook om hun eigen imago op te poetsen (een 'boost' te geven heet dat in de hedendaagse variant van het Nederlands). 'Ik wil wel meedoen, maar alleen op voorwaarde dat ik even boven op de apenrots mag plaats nemen. En in de schijnwerpers.' En die kans krijgen ze!

Vervolgens heb je een soort tussencategorie. Mensen die zich heel hard inzetten voor een goed doel, maar dat niet in stilte doen. Ze moeten het wel aan zoveel mogelijk andere mensen laten weten. In feite liften ze ten dele mee op de bekendheid van het te steunen goede doel. Ik noem deze groep - wat sarcastisch - de enigszins gemankeerde ego's. Ze ambiëren een plaats boven op de apenrots, maar ze verdoezelen dat een beetje. Velen van hen zullen de

absolute top van de rots ook nooit bereiken. Het blijft krabbelen aan de voet van de rots. Het ironische aan deze groep is dat vrijwel iedereen hen door heeft en ziet, hoort, voelt, ruikt dat het hen niet **alleen** om het goede doel te doen. Behalve zichzelf. Het ontbreekt hen niet aan energie, maar vaak wel aan zelfinzicht. Komisch, maar ook een beetje triest, vind ik.

Dan de groep waar we het hier wel echt over willen hebben: de stille werkers. Soms al jaren bezig om belangrijk werk te doen, maar dat zul je hen zelf niet horen zeggen. In onze vorige uitgave stond al een voorbeeld. De twee vrouwen uit St Anthonis die het Herenboeren-initiatief namen, vervolgens de samenwerking met Bronlaak aangingen onder de naam BoerSaam, en nu bezig zijn om de zaak echt van de grond te krijgen. Samen met nog een paar andere mensen, o.a. van Bronlaak en van de Stichting Herenboeren. Allemaal naast hun eigen dagelijkse bezigheden, vrijwillig, maar niet vrijblijvend. Ik neem mijn petje voor hen af.

Het in categorieën plaatsen van groepen mensen is een vorm van hokjes denken. Als ik alle paperassen in mijn werkkamer in één grote bak gooi, dan vind ik helemaal niets meer terug. Daarom: laadjes (of hokjes). Met een etiket erop. Werkt gemakkelijker. Probleem: soms weet je niet waar je een papier nou in moet stoppen. Het kan soms wel in drie laadjes. Of ik gooi iets in een laadje wat ik eigenlijk weg had kunnen gooien, omdat ik er nooit meer iets mee doe. Maar ja, dat laadje was dichterbij dan de prullenmand.... Ik wil maar zeggen: elke vorm van hokjes denken heeft zo ook zijn nadeel.

We (Theo Wijnhoven en ik) hebben een interview met twee van die stille, noeste werkers gehouden. Hier volgt het verslag in verkorte vorm van dat gesprek.

De Cinquant in Haps

Door Theo Wijnhoven en Wygard Braspenning

Op de website (<https://www.cinquant.nl>) lezen we:
“Zorg speelt een belangrijke rol op de Cinquant. Voor planten, dieren en vooral ook voor de medemens. Al sinds 1987 kunnen mensen met een zorgvraag bij ons terecht voor een dagbesteding. Hierbij worden niet de beperkingen, maar juist de individuele mogelijkheden benadrukt. Met dit uitgangspunt én met behulp van onze jarenlange ervaring bieden wij zorg op maat.

Foto: Paul en Renée van der Groes van de Cinquant

Voorbeelden van het werk:

- Onderhouden van de leefruimtes van de dieren, koeien varkens ezels paard kippen en de kune kune varkens.
- Borstelen en wandelen met de dieren.
- Oogsten en onderhoud van de tuin en kas.
- Inmaken van de producten en iets lekkers maken voor tussen de middag.
- Werken in de boomgaard.
- Kloven, hout stapelen en werken in het bos.
- Onderhoud en snoeien van het wandelpad.
- Helpen in de winkel.

- Onderhoud van het bedrijf
En dan heb je tenslotte ook nog
- De minicamping.”

Tot zover de website. Dan nu het verslag van het gesprek met Paul en zijn dochter Renée van der Groes.

We waren een kwartiertje voor de afspraak ter plekke. De Cinquant ligt net buiten de bebouwde kom van Haps. Prachtig landschap en een voelbare rust, die niet alleen met de omgeving te maken heeft, maar ook met de ontspannen wijze waarop mensen zich daar **als van nature** gedragen, ook ten opzichte van elkaar. Die rust en (letterlijk) ontspanning was tastbaar. Ook in het gesprek.

De titel van dit artikel staat niet voor niets tussen aanhalingstekens. Want op onze eerste vraag: welke rol speelt de Cinquant (en wil zij spelen) in de transitie van de agrarische sector die nu gaande is, was het simpele antwoord: geen. Het is niet zo dat ze daar geen belangstelling voor zouden hebben. Maar ze zijn daar niet (expliciet) mee bezig. Ze hebben geen ‘groter doel’ of ‘stip op de horizon’. Als je de term ‘wereldverbeteraars’ opvat in de zin van: mensen die het vooropgezette doel hebben om de wereld te verbeteren, die een ‘boodschap’ hebben en uitdragen, dan is hij niet van toepassing op

de Cinquant. Maar als je daarentegen naar de **effecten** kijkt, dan ligt dat anders. Het is maar waar je vanuit gaat.

De mensen op de Cinquant zijn bezig met het werk zelf: de biologische (biologisch-dynamische) landbouw, de omgang met de dieren en planten en met de ‘hulpboeren’, zoals zij de mensen noemen die vanuit zorgoogpunt daar werken, gedurende langere of kortere tijd, en het draaiend houden van het bedrijf. Vanuit het

hier en nu: wat er te doen is, dient zich vanzelf aan, komt vanzelf op je pad. Het is niet voor niets dat er ook mensen van buiten een tijd op de boerderij verblijven om, bijvoorbeeld, te helen van een (dreigende) burn-out. Vroeger heette dat 'overspannenheid', bij nader inzien nog niet zo'n gekke term. In dat opzicht vertelde Paul iets leuks en veelzeggends. Natuurlijk, zei hij, heb ik 's morgens wel een soort plan in mijn hoofd van wat ik die dag ga doen. Daar ontkom je niet helemaal aan. En dan kom ik buiten en dan regent het: weg plan. Dus dan rest: kijken wat er op mijn pad komt en aan de slag. Daar zou je toch stik jaloers van worden! Of, beter, eens gaan nadenken over waar je nou eigenlijk een groot deel van je leven mee bezig bent. Over de dictatuur van de agenda. Van je smartphone. Over de 'maakbaarheid' van je leven en van de wereld. Enzovoort. 'Wereldverbeteraars', het is maar welke invulling je aan dat begrip geeft.

De woorden die bij ons zijn blijven naklinken zijn: verbinding en vertrouwen. Verbinding met planten, dieren, medemensen en met de grond. En vertrouwen is een werkwoord! Vertrouwen **geven**. En dat is echt iets anders dan vertrouwen **hebben**. Het laatste kan een gevolg zijn van het eerste. Maar vertrouwen geven komt eerst en is een noodzakelijke stap. En werkt een ontspannen, respectvolle manier van werken, omgaan met anderen, in het leven staan in de hand. Dat straalden Paul en Renée goed voelbaar uit.

Paul vertelde over het ontstaan en de geschiedenis van de Cinquant. Hij nam de boerderij over van zijn vader. Hij wilde op een bepaald moment beginnen met biggen te houden. Veertig stuks. En kwam toen bij, zoals hij het noemde, DE bank terecht. Bij drie keer zoveel biggen viel er te praten, bij veertig niet. Het werd krabbelen en keihard werken om het hoofd boven water te houden, ten koste van veel stress. Ergens in de negentiger jaren was het kantelpunt bereikt. Het was met name Carien, de vrouw van Paul, die aangaf dat dit zo niet verder kon. Ongezond was. Dus schakelden ze over op biologisch boeren en dat op eigen kracht. Dat was in het begin ook geen vetpot, maar het had wel tot resultaat dat ze bezig waren met werk waar hun hart naar uitging. Zonder de 'overhead' van gedoe met de bank, en computers, met geregel in het algemeen. Van het een kwam het ander: Renée, die een achtergrond in de zorg heeft, kwam met het idee van de zorgboerderij en de 'hulpboeren'. Er kwam een minicamping. Zo komen de dingen **als vanzelf** op je pad .... Als er maar ruimte voor is, ruimte in jezelf.

Het bijzondere van deze ervaring was het gevoel dat we overhielden aan onze ontmoeting met de Cinquant en met Renée en Paul. Ontmoeting, mooi woord. Zo voelde het ook. Het had, we kunnen het niet anders noemen, een louterend effect. En als dat zweverig klinkt, dan zegt dat iets over ons en tegelijkertijd over jezelf als je het zo leest. It's in the eye of the beholder. Het is de kijker die vorm geeft aan wat hij/zij ziet, of denkt te zien.

Charmeoffensief / geen charme- offensief

door Wygard Braspenning

Minister Van der Wal in het middagjournaal van woensdag 12 oktober jl., na een ontbijt met vertegenwoordigers van de boerenbelangenorganisaties op het Catshuis.

Openingszin:

'Dit is GEEN charmeoffensief'

Bla bla bla   smak smak   bla bla bla

Slotzin:

'Dit is GEEN charmeoffensief'

Ja ja, en wij heten allemaal Gekke Henkie.

Cognitieve dissonantie of de ongemakkelijke waarheid

Door Wygard Braspenning

T jonge, gaan we weer moeilijk doen? Nou, dat valt best mee. Want cognitieve dissonantie, het klinkt gewichtig, maar het is doodgewoon: we maken het zelf regelmatig mee¹. Je herkent dit wel, denk ik. Je zit op een buurt- of familiefeest en iemand zegt tegen je: jij bent toch van die milieuclub? Dan eet je zeker nooit vlees, je rijdt zeker ook geen auto, je gaat altijd op de fiets met vakantie? Kennelijk voelt zo iemand zich aangevallen door wat hij denkt dat jouw overtuigingen zijn. De kans is levensgroot dat zo iemand de werkelijkheid niet onder ogen durft te zien. Een veel voorkomende reactie is dan: de boodschapper de schuld geven.

Vijf fasen van rouw
van Elisabeth Kübler-Ross

Dat kan soms heel vervelend worden. Uitleggen, argumenten aanvoeren helpt absoluut niet, want die richten zich op het verkeerde deel van de hersenen, namelijk de ratio of rede. En cognitieve dissonantie speelt zich daar niet af. Het is een - min of meer - onderbewust proces. En het heeft ook geen enkele zin om iemand dat etiket op te plakken, zo van: hij of zij 'doet' aan cognitieve dissonantie. Het is namelijk een **algemeen** menselijk verschijnsel of reactie vanuit je afweersysteem. En het heeft zelfs een beschermende functie. Dat wordt het best verduidelijkt door een voorbeeld.

Uit onderzoek blijkt dat mensen die in een rouwproces verkeren, bv. omdat hun partner met wie zij een (vaak groot) stuk van hun leven gedeeld hebben, overleden is, in eerste instantie te maken krijgen met ontkenning. Omdat het afweersysteem 'weet' dat de waarheid (hij/zij is dood, ik moet zonder hem/haar verder) te confronterend is, brengt het je in deze toestand. Vaak zie je dat mensen pas na weken of zelfs maanden hun verdriet kunnen toelaten. Dat is niet voor niets zo. Je hersenen beschermen je op die manier tegen de 'ongemakkelijke waarheid', omdat je daar eenvoudigweg nog niet tegen bestand bent²

- 1 Je hoort de uitdrukking steeds vaker de laatste tijd. Het is overigens al een oud begrip. Midden vorige eeuw, in 1957, schreef de psycholoog Leon Festinger al zijn 'Theorie van de Cognitieve Dissonantie'. Daarvoor dook de uitdrukking ook al regelmatig op in de psychologie en psychiatrie.
- 2 Amerikaans-Zwitserse psychiater Elisabeth Kübler-Ross: de vijf fasen van de rouwverwerking

Een ander voorbeeld. We weten allemaal donders goed wat voor aanslag dat pakje sigaretten per dag op de gezondheid is. Maar: 'ik kom er wel mee weg', 'mijn opa rookte ook en is 96 geworden', 'ik ken een heleboel mensen die roken en die niet aan longkanker zijn dood gegaan'. Ja, ja. Of liever: nee, nee. Cognitieve dissonantie in zijn meest zichtbare en ruikbare vorm. P.S. Ik rook. En hoewel ik me bewust ben van het risico, doet het onderbewuste zijn werk, want ik rook nog steeds. Roken kun je in het voorafgaande stuk wat mij betreft ook vervangen door overgewicht, (veel) vlees eten, enz. enz.. Het verhaal blijft hetzelfde.

Een soort van collectieve cognitieve dissonantie kwam naar boven na de publicatie van het Rapport van de Club van Rome in 1972. Ik schat dat een aanzienlijk deel van onze bevolking nog nooit van dat rapport heeft gehoord. En dat van het deel dat er wel van heeft gehoord en er iets over heeft gelezen of gezien op de tv, een flink deel het wegwuift met opmerkingen als: 'zo'n vaart zal het niet lopen', 'doemdenkers zijn het'. Intussen is overtuigend gebleken dat het wel degelijk 'zo'n vaart loopt' en dat de opstellers van het rapport om de dooie dood geen 'doemdenkers' waren. Niet voor niets gaf Al Gore zijn beroemde documentaire de titel mee "Een Ongemakkelijke Waarheid" (An Inconvenient Truth), bijna een synoniem voor cognitieve dissonantie. Een laatste opmerking: dit stuk gaat over cognitieve dissonantie, een – meestal – on(der)bewust proces. Ik heb het hier niet over Baudet, van der Plas, van Haga, Wilders en, in mindere mate en iets minder bot, Eerdmans. Dat zijn regelrecht(s)e volksverlakkers die de werkelijkheid **bewust** aanpassen aan hun - vaak verborgen - politieke en soms ook financiële agenda.

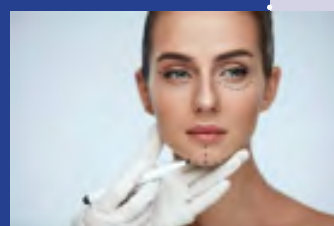
Kort door de bocht

Opmerkelijke berichten en berichtjes uit de kranten, uit hun context gelicht door Wygard Braspenning

Uit de Volkskrant van 19-10-2022:

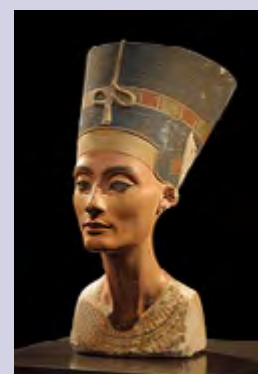
'Ze hadden beangstigend strakgetrokken gezichten, alsof ze kort voor vertrek allemaal onder het mes waren geweest bij een chirurg die er geen gras over had laten groeien. Ze leken niet langer op zichzelf, maar wel allemaal op elkaar'. (Sander Donkers).

Soms, als ik naar bv. het journaal heb zitten kijken en niet op tijd weg zap of de tv uitzet, zie ik een stukje van de reclame. Vooral bij het aanprijzen van de ontelbare loterijen die ons land 'rijk' is, zie je het door Donkers beschreven beeld. Beeldig!??

'Grote musea in de Europese hoofdsteden zijn schatkamers vol roofgoed; plunder-|verzamelingen die herinneren aan de koloniale tijden waarin het de normaalste zaak van de wereld was alles van je gading mee te slepen naar het moederland'. (Bert Wagendorp)

*De buste van Nefertiti,
Egyptisch Museum Berlijn*

'De wereldberoemde Zweedse klimaatactivist Greta Thunberg pleitte vorige week voor het langer openhouden van Duitse kerncentrales om de vervuilende steenkoolcentrales te kunnen sluiten'. (Dylan van Bekkum).

Is Thunberg nu ineens vóór kernenergie? Nee, natuurlijk niet. Maar soms is het kiezen tussen twee slechte opties. Of dat ook hier het geval is, daar kun je van mening over verschillen.

Greta Thunberg

'Denkbeelden Baudet worden steeds radicaler, zeggen vriend en vijand'

En, even verderop, 'het gedachtegoed van Baudet ... (Robert van de Griend)

Denkbeelden? **Denk**beelden?? **Gedachte**goed?? Hoezo?

Misselijkmakende oprispingen uit de donkere krochten van een gestoorde geest. (liever geen foto).

'Bouw van peperdure nieuwe kerncentrales is onzinnig zolang ze elders in Europa worden gesloopt'

Jasper J. van Dijk, oprichter platform De Onderbouwing en econoom bij het Instituut voor Publieke Economie.

'Toegegeven, ook ik denk weleens dat we allemaal gek aan het worden zijn en dat het nooit meer goedkomt. Zo las ik dat mensen met een maagverkleining in all-you-can-eat restaurants om korting vragen. Maar voor de rest blijf ik een onverbetterlijke optimist'

(Max Pam, columnist)

Landbouwgif nestelt zich in het haar van de boer en zijn burens

Het haar van boeren en andere inwoners van het platteland bevat veel meer gifstoffen uit de landbouw dan het haar van stedelingen. Haar van mensen die biologisch eten bevat minder gifstoffen. De aangetroffen gehalten van de stoffen liggen bij boeren en plattelandsbewoners tientallen tot honderden malen hoger dan bij stedelingen

(Onno Havermans in Trouw)

(Dutch Design Week 2022, Eindhoven)

Recreatiedrukte: natuurliefhebbers storen zich aan elkaar

Bijna 90 procent van de 650 ondervraagden stoort zich regelmatig aan andere recreanten die de natuur verstoren, blijkt uit een representatief onderzoek. Naast verstoring zien de bezoekers ook meer afval. 96 procent van de ondervraagden vindt dat er meer gedaan moet worden aan bewustwording over de effecten van recreatie op natuur, 84 procent is voor meer toezicht en handhaving, 73 procent vindt (ook) dat er meer en striktere regelgeving van natuurbeheerders en overheden nodig is om verstoring te voorkomen.

Als grootste verstoorders worden genoemd: ATB-berijders, grote groepen e-bikers, kitesurfers, speedboten en een deel van de vogelspieters ('de mannen met de lange lenzen...').

(bron: Nature Today).

Bloedmaan boven nachtelijk Land van Cuijk

‘Ook bij de problemen op de woningmarkt worden we gegijzeld door de boeren’.

Tom Berkhout, hoogleraar Real Estate aan Nyenrode Business Universiteit.

(Mirjam Schöttelndreier)

Nee, dit zijn geen brandende hooibalen, het is de wilde wingerd in herfsttooi

Achterhaalde subsidie

- Boeren genieten dankzij een vrijstelling op de onroerende-zaakbelasting (OZB) een gezamenlijke jaarlijkse korting van 631 miljoen euro.
- Experts pleiten voor afschaffing van deze zogeheten cultuurgrondvrijstelling: de reden dat zij ooit in het leven werd geroepen is achterhaald, en door de korting in stand te houden is sprake van ‘ongeoorloofde staatssteun’.
- De regeling, die stamt uit de jaren '70, was bedoeld om te voorkomen dat boeren te zwaar belast werden. Destijds droeg de agrarische sector namelijk fors bij aan de waterschappen: zo'n 70 tot 80 procent.
- Vijftig jaar later wordt nog maar zo'n 10 procent van de waterschapsactiviteiten – zoals het versterken van dijken – door boeren betaald. Toch levert de cultuurgrondvrijstelling de agrarische sector jaarlijks nog ruim een half miljard euro belastingkorting op.
- Het afschaffen van de cultuurgrondvrijstelling zou goed nieuws zijn voor ‘gewone’ huishoudens: OZB-tarieven kunnen dan met gemiddeld 9 procent omlaag.
- ‘De argumenten waarmee de cultuurgrondvrijstelling in het leven is geroepen, zijn vandaag de dag allang van tafel.’

Arjan Schep, hoogleraar heffingen lokale overheden

(Follow the Money, november 2022)

Wilt u GRATIS op de hoogte gehouden worden van de laatste regionale natuur- en milieu nieuwtjes?

Bezoek onze website

[www.
mlvc.nl](http://www.mlvc.nl)

Zoönosen

Door Theo Wijnhoven

Een zoönose is een infectieziekte die van dier op mens kan overgaan. In Nederland voorkomende zoönosen zijn COVID-19, de ziekte van Lyme, Q-koorts, toxoplasmose, salmonellose en vogelgriep. Ongeveer twee derde van de verwekkers van infectieziekten is afkomstig van dieren. Mensen kunnen er op verschillende manieren mee besmet raken: via voedsel of water of lucht, en via direct contact met besmette dieren of besmet dierlijk materiaal zoals mest. Ook kunnen verwekkers van zoönosen via teken en muggen worden overgebracht.

Bovenstaand citaat komt letterlijk van de website van het RIVM.

Het gaat de laatste tijd vaak over fake-nieuws. De voorvrouw van BBB kan er ook wat van. Ze beweerde onlangs dat er al heel lang geen zoönosen meer van dier op mens zijn overgegaan. Dat de boeren in het algemeen geen waarde hechten aan het RIVM is hun probleem. Dat Q-koorts nog deze eeuw flink heeft toegeslagen, kan iedereen weten. Dat er mensen zijn die de gevolgen nog dagelijks ondervinden is maar al te waar. Niet alle bovengenoemde zoönosen zijn even gevaarlijk voor de mensheid. Als, zoals bij de ziekte van Lyme, de besmetting door contact met een dier plaatsvindt en niet doorgegeven wordt van mens op mens zal er geen pandemie uit ontstaan. Als de besmetting door de lucht plaatsvindt, zoals bij Q-koorts, is het gevaar al groter.

Een aantal coronavirussen heeft de eigenschap dat ze van dier op mens en vervolgens van mens op mens besmettingen veroorzaakt. Dat is een gevaarlijke eigenschap die tot een pandemie kan leiden en ook heeft gedaan. In 2003 was er de uitbraak van Sars. Meer dan 8000 mensen raakten besmet en bijna 800 mensen overleden er aan. De paniek in de wereld was behoorlijk

groot. In 2012 was er de uitbraak van het Mers-virus. Weer duizenden besmettingen en meer dan 800 doden zijn er officieel vastgesteld. Kleine cijfers vergeleken met het huidige corona-virus dat Covid veroorzaakt. Toch raar als er mensen zijn die beweren dat er sinds mensenheugenis geen zoönosen zijn geweest die gevaarlijk waren voor de mens.

Waar de discussie uiteindelijk over ging was of de vogelgriep voor de mens een probleem kan worden of misschien al is. Deskundigen vrezden van wel. De corona-virussen hebben laten zien dat het vaak klein begint. Ook is bekend dat er al enkele gevallen zijn van mensen die ziek zijn geworden van de vogelgriep. Maar als de bevindingen van wetenschappers ze niet van pas komen, dan worden die in sommige kringen tot fake-nieuws verklaard. De huidige variant van het vogelgriepvirus is nogal hardnekkig. Dat is geen fake-nieuws, maar vooral zorgelijk.

Regionaal – nationaal – internationaal – mondiaal

Door *Wygard Braspenning*

Er speelt binnen onze milieuvereniging al langere tijd de kwestie van hoe regionaal ons blad moet zijn en wat de relatie is tussen de website van de vereniging en Bladgroen. Of, scherper geformuleerd, wat de toegevoegde waarde is van Bladgroen. Naar mijn mening is de website bij uitstek bedoeld om regionale kwesties te belichten en regionale activiteiten aan te kondigen. Wij zijn per slot van rekening een regionale vereniging. De website geeft dan beknopt inhoudelijke en praktische informatie over de kwesties waar de vereniging zich op dit moment mee bezig houdt. Voorbeeld: de reeks informatieavonden in St Hubert over de Omgevingswet. Bladgroen zou zich kunnen richten op het uitdiepen en verbreden van die kwesties: een wat bredere horizon of context en achtergronden schetsen. En veel van die kwesties, positief en negatief, beginnen

in New York - de V.N.-, Brussel en, nou vooruit, Den Haag. Als je gaat zitten wachten totdat de effecten van die internationale, nationale en mondiale ontwikkelingen onze regio bereikt hebben en er dan pas een artikel aan wijdt, dan zijn we minimaal twee jaar verder en is die informatie dus mosterd na de maaltijd. Dan is de meerwaarde van een tijdschrift niet groot. Bovendien, en tenslotte: milieuzaken zijn automatisch (q.q.) mondiaal.

De mosterdplant

En dit verhaal is een en - en verhaal, niet of - of. Concreet: als iemand zich dit aantrekt als afbrekende kritiek op waar zij/hij zich nu mee bezig houdt, dan heeft zij/hij het niet begrepen.

(binnenkort) na de maaltijd

Boekbespreking (2)

Door Wygard Braspenning

Gevleugelde geschiedenis van Nederland

Speciaal voor de vogelliefhebbers onder ons: 'Gevleugelde geschiedenis van Nederland'. (Ambo Anthos, 496 pagina's, € 35 onder redactie van Jan Luiten van Zanden). De geschiedenis, door de eeuwen heen, van Nederlanders en hun vogels, van de oudste fossiele vogels tot het eigentijdse 'vogelen als coronahobby'.

Uit de recensie van dit boek door Jean-Pierre Geelen in de Volkskrant: 'Rode draad is dat vogels eeuwenlang vooral werden gezien als object, leveranciers van eieren en vlees, of als gebruiksvoorwerpen. Kijken naar vogels uit liefde of bewondering, zonder ze te schieten, te vangen of op te sluiten, is een relatief nieuw verschijnsel voor de mens'.

Gekraagde roodstaart, mannetje

Het boek bevat bijdragen van meer dan dertig auteurs. En wordt dus gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan onderwerpen. 'Zo vindt elke liefhebber van vogels, cultuur of geschiedenis iets van zijn gading. Van de geschiedenis van de duivensport tot "paradijsvogels door de eeuwen heen" – de paradijsvogel is dan wel geen Nederlandse vogel, maar wel een van voormalig Nederlands-Indië.'

'Een aangename pil, barstensvol werkzame bestanddelen voor op dagen dat vogels kijken in het wild er even niet in zit.'

Fraai uitgegeven (gebonden), mooi papier, fijne drukletter, mooie afbeeldingen. 't Kost wè, mar dan hedde ok wè.

De Laatste Grote Amerikaanse Walvis (Lou Reed, 1989)

Tenslotte de vertaling/bewerking van 'Last Great American Whale' (1989) liedtekst en gedicht van Lou Reed, dichter en zanger uit New York (1942 – 2013). Het verhaal gaat over de dood van de laatste grote Amerikaanse walvis. Maar het gaat eigenlijk over veel meer. Over de vernietiging van de leefomgeving, de natuur en van oude culturen en volkeren. De walvis is hier dan ook een beeldspraak en staat model voor iets nog groters.

Over gedichten: ze hoeven niet te rijmen. Sterker nog: in het overgrote deel van de hedendaagse poëzie vind je helemaal geen eindrijm. (Eind)rijm is één van de talloze stijlfiguren en een overblijfsel uit de tijd van vóór de boekdrukkunst. Om ervoor te zorgen dat het verhaal gemakkelijker te onthouden was. Zo werden bv. manifesten van het gemeentebestuur - de schout en schepenen -, de hertog of de koning vaak op rijm gezet.

Bibliografie Lou Reed

- Between Thought and Expression: The Selected Lyrics of Lou Reed (Viking, 1992)
- Pass Through Fire: The Collected Lyrics (Hyperion, 2000/Bloomsbury, 2002)
- The Raven (Grove Press, 2003)
- Emotions and Action (Steidl Publishing, 2003)
- met Julian Schnabel ~ Berlin (Rizzolo N.Y., 2009)
- in het Nederlands vertaald ~ De raaf (De Vliegende Hollander, 2011)

De Laatste Grote Amerikaanse Walvis

Ze zeggen dat hij geen vijanden had
Hij was groots om te zien
Hij was de laatste overlevende van zijn soort
De laatste aan deze kant van de wereld

Hij mat wel een halve mijl van kop tot staart
Zilver en zwart met krachtige vinnen
Ze zeggen dat hij een berg in tweeën kon splitsen
Zo kwamen wij aan de Grand Canyon* .....

De laatste grote Amerikaanse walvis

Sommige mensen zeggen dat ze hem in de Great Lakes*
hebben gezien
Sommige mensen zeggen dat ze hem voor de kust van
Florida hebben gezien
Mijn moeder zei dat ze hem in Chinatown* had gezien
Maar je kunt je moeder niet altijd vertrouwen .....

Aan de kust van North en South Carolina* schijnt de
zon overdag fel
De vuurtoren gloeit er spookachtig in de nacht
Het hoofd van een lokale stam had de racistische zoon
van de burgemeester gedood
Hij zat al sinds 1958 in de dodencel

De zoon van de burgemeester was een agressieve rotzak
Hij spuwde op Indianen en deed nog veel ergere dingen
Het oude opperhoofd plantte een strijdbijl in zijn hoofd
Vergeleken met de dood leek het leven hem erger

De stambroeders kwamen in de vuurtoren bijeen om te
zingen
Ze probeerden een storm of stortbui op te roepen
Het water van de haven week uiteen, de grote walvis
sprong hoog op
En veroorzaakte een enorme vloedgolf

De golf verpletterde de gevangenis en bevrijdde het
opperhoofd
De stam brulde het uit
De blanken verdronken, de bruine en roden werden
bevrijd
Maar helaas is het verhaal hiermee niet verteld

Een of andere klootzak van de NRA*
Had een anti-tank raket in huis
Hij dacht dat hij het opperhoofd in het vizier had
Maar hij schoot de walvis dood met een loden harpoen

De laatste grote Amerikaanse walvis

Amerikanen geven niet zoveel om wat dan ook
Om land en water nog het minst
En ook dieren staan laag op hun lijstje
Menselijk leven is vaak niet meer waard dan bedorven gist

Amerikanen geven ook niet veel om schoonheid
Ze schijten in de rivier en gooien oude accu's in de beek
Als er dan dode ratten op het strand aanspoelen
Klagen ze dat ze niet kunnen zwemmen

Er wordt wel gezegd dat het de meerderheid is die telt
Geloof nog niet de helft van wat je ziet en niets van wat
je hoort
Zoals mijn vriend, de schilder Donald* ooit tegen me zei
'Steek een vork in hun achterste en draai ze om: ze zijn
halfgaar'.

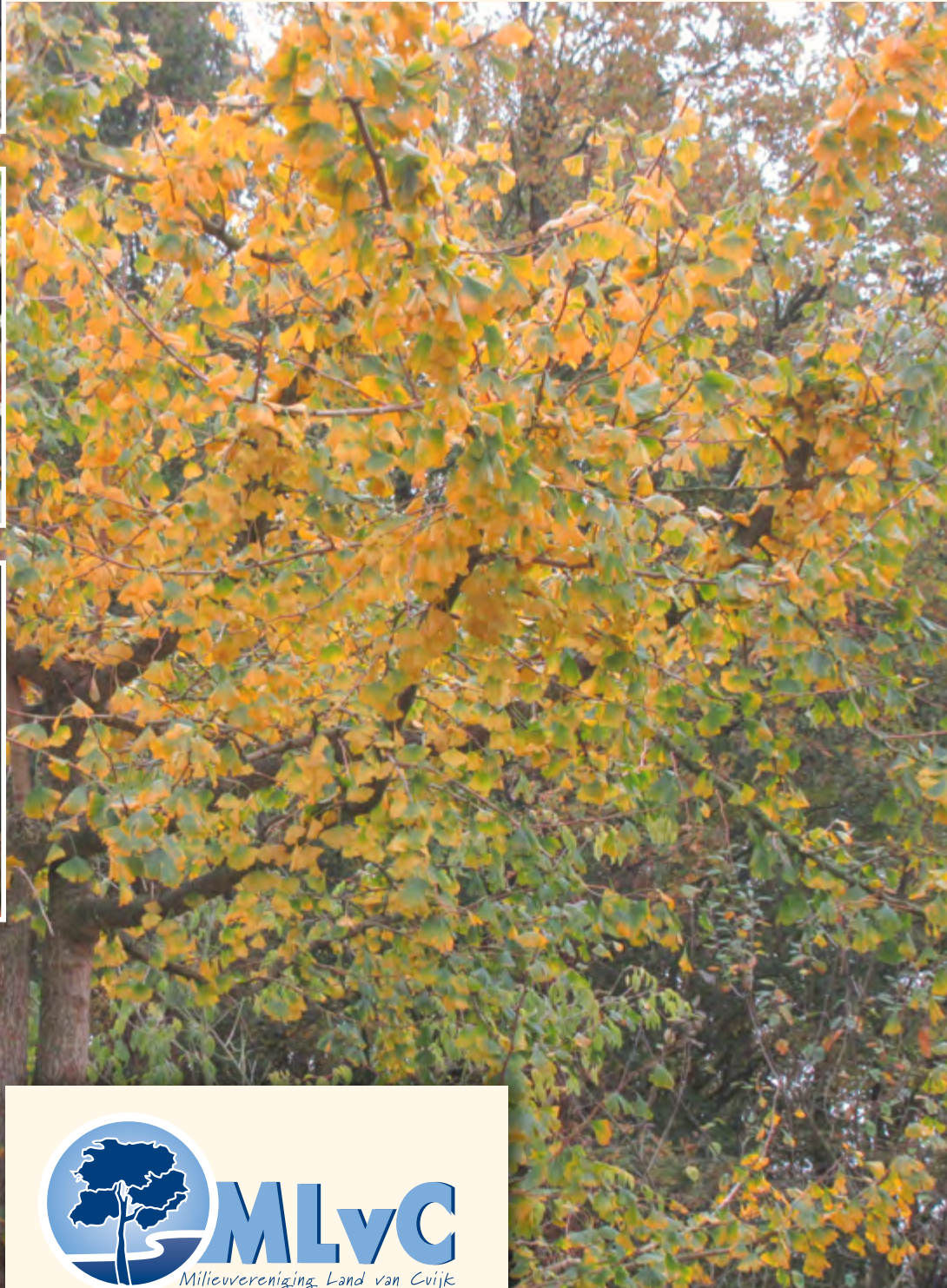
(vertaling en bewerking wb)

Lou Reed (1942 – 2013)

Last Great American Whale - YouTube Music of via
Spotify zoeken: Lou Reed: Last Great American Whale

- * The Great Lakes: de grote meren in het noorden van de V.S. en in Canada
- * Chinatown: wijk in New York waar veel (van afkomst) Chinezen wonen
- * North and South Carolina: twee Amerikaanse staten, overwegend Republikeins en conservatief
- * NRA: de National Rifle Association: de club van de wapenfanaten in de V.S.
- * de Grand Canyon: zeer diepe en brede kloof in het noorden van de staat Arizona; uitgeslepen in miljoenen jaren door het water van de Colorado
- * vrijwel zeker: Donald Cole, in de V.S. bekende schilder, abstract expressionist

JAARGANG 43 - 3

Ontwerp en druk: dotkom design, Sint Anthonis